

EKOLOŠKI KRIMINAL U BOSNI I HERCEGOVINI -

VISOKO PROFITABILAN KRIMINAL SA NISKIM RIZIKOM

Projekat:

„Zajedno protiv okolišnog kriminala!“

Voditelj istraživanja

Dr. Safet Mušić

Sarajevo, novembar 2023. godine

Sadržaj

SAŽETAK I KLJUČNI IZAZOVI	3
UVOD U PROBLEM EKOLOŠKOG KRIMINALA	3
Koncept i problem ekološkog kriminala u Bosni i Hercegovini te način manifestovanja.....	3
Pravna regulativa (državni, entitetski i nivo Distrikta Brčko)	5
Međunarodni standardi koji se primjenjuju u BiH u borbi protiv ekološkog kriminala	9
Uticaj ekološkog kriminala na društvo (nacionalni i lokalni nivo te na urbana i ruralna područja)	11
Sektori privrede ili oblasti koje su najviše pogođene ekološkim kriminalom	12
Osobe najizloženije/ranjivije na fenomen ekološkog kriminala	13
ODGOVORI DRUŠTVA NA PROBLEM.....	15
Mediji	17
Akademska zajednica	18
Privatni sektor	18
ULOGA CIVILNOG DRUŠTVA I ŽENA U BORBI PROTIV EKOLOŠKOG KRIMINALA.....	19
ZAKLJUČCI I PREPORUKE.....	21
Literatura:	22

SAŽETAK I KLJUČNI IZAZOVI

Pojam ekološki kriminal odnosi se na sve radnje kojima se krše odredbe ekoloških propisa i kojima se pričinjava značajna šteta ili ugrožava životna sredina i zdravlje ljudi.¹ Postojeća literatura, te raspoloživi dostupni podaci govore da ekološki kriminal nije dovoljno istražen niti je u dovoljnoj mjeri prepoznat od strane nadležnih institucija Bosne i Hercegovine (BiH). Ono što ga razlikuje od drugih oblika kriminala jesu stalni porast, nejasni pokazatelji, organizovanost, kriminal „bijelog okovratnika“, povezanost sa korupcijom i činjenica da je to ozbiljan vid međunarodnog organizovanog kriminala.

Neadekvatnim djelovanjem nadležnih vlasti u BiH, stvoren je narativ u javnosti da niko nije žrtva jer ekološki kriminal ne djeluje direktno na ljude, nego na životnu sredinu, što ima tek dugoročne posljedice na čovjeka. Prema dostupnim pokazateljima tužilaštva, kao ni policijski organi u BiH ne daju potreban značaj i prioritet u istragama ekološkog kriminala, tako da ne čudi nepostojanje posebnih organizacionih jedinica u okviru policijskih agencija koji bi se bavile pitanjem ekološkog kriminala. Predstavnici NVO, novinari i aktivisti jedini ustrajavaju u borbi protiv ekološkog kriminala u BiH.

Razotkrivanje i kontrola ekološkog kriminala je ujedno i veliki izazov za cijelo društvo posebno za nadležne institucije u BiH. Nepostojanje jedinstvene policijske evidencije o stanju i kretanju ekološkog kriminala u BiH je posljedični problem, takođe komplikovano političko uređenje te nedovoljna osvještenost i informisanost utiču na to da je ekološki kriminal rastući izazov s kojim se BiH suočava. S obzirom na globalni uticaj na životnu sredinu, ekološki kriminal prevazilazi teritorijalne granice i nadležnosti jedne države, poprima međunarodni karakter i samim time ga je znatno teže kontrolisati.

UVOD U PROBLEM EKOLOŠKOG KRIMINALA

Koncept i problem ekološkog kriminala u Bosni i Hercegovini te način manifestovanja

Ekološki kriminal kao i svaki drugi dolazi do izražaja ondje gdje su učestalije socijalne, ekonomske i političke promjene, zatim u državama gdje su aktuelne društvene i političke reforme, odnosno u državama sa visokim nivoom korupcije, kakva je i BiH. Globalizacija i razvoj interneta je omogućio jednostavnu i brzu komunikaciju, poslovanje na svjetskom nivou, a to sve pogoduje razvoju ekološkog kriminala, odnosno kriminala uopće. U tom smislu, ni Bosna i Hercegovina nije izuzetak. Kad tome dodamo razvoj međunarodne trgovine i bankarskog sistema, te cjelokupnu političku situaciju u BiH koja se odražava na socio-ekonomsko stanje u državi u smislu da sve više dolazi do raslojavanja društva na izuzetno bogatu, kvazipolitičku elitu i na sloj društva koji je na rubu egzistencije, možemo zaključiti da postoje brojni problemi, ali i izazovi s kojim se suočava BiH kad je u pitanju ova vrsta kriminala.

Australijski profesor međunarodnih odnosa Lorijan Eliot smatra da ekološki kriminal ne samo što ima izuzetno štetne ekološke posljedice (globalnog karaktera) i podriva vladavinu prava na nacionalnom i međunarodnom nivou, već je i transnacionalan s obzirom na to da nastoji da iskoristi globalnu ekonomiju koju karakteriše slobodna trgovina, povećan stepen i obim razmjene robe i usluga, manje

---

¹ Kostić Marija, „Ekološki kriminal i njegovo suzbijanje“, *Pravni život, tematski broj Pravo i vreme, br. 10, Udruženje pravnika Srbije, Beograd, 2009, str. 175-182.*

granične kontrole, a sve radi pranja dobiti kroz finansijske i bankarske sisteme širom svijeta, što ovom obliku kriminala daje sistematski, organizovani i transnacionalni karakter.

Međutim, problem ekološkog kriminala u BiH je specifičan iz razloga što je prostor BiH zbog navedenih socijalno-političkih teškoća, izuzetno plodno tlo za razvoj organizovanog kriminala, pa time i ekološkog. Osim socijalnih faktora tu su i posljedice ratnih razaranja, korupcija, etnonacionalističke politike, neadekvatne mjere prevencije, itd. Naime, prema mišljenju Aleksandra Ljuboja, ekonomskog stručnjaka, ali i sindikalaca iz Udruženja potrošača, BiH je siromašna zemlja koja ima veliki uvoz strane robe, te se procjenjuje da sigurno oko 50 posto porodica ima nedostatak sredstava za normalan život. Osim siromaštva, ekološkom kriminalu pogoduje nezadovoljavajući pravni okvir za otkrivanje, razjašnjavanje, sprječavanje i suzbijanje, te sankcionisanje ekološkog kriminala. Općenito, evidentno je nepovjerenje građana BiH u državne institucije, koje su opet usljed kompleksnog i komplikovanog političkog sistema BiH u biti nefunkcionalne i ne pružaju dovoljnu pravnu zaštitu građanima. Nepovjerenje je posebno izraženo u pogledu razotkrivanja i zaštite aktivista i svjedoka ekološkog kriminala, takođe niska svijest građana o zaštiti okoliša i životne sredine, te nedovoljna informisanost građana, s jedne strane, ali i nedovoljna posvećenost medija ovom problemu, s druge strane.

INTERPOL-ove procjene i procjene Programa Ujedinjenih nacija za zaštitu životne sredine ukazuju da se dobit od transnacionalnog ekološkog kriminala mjeri milijardama dolara, što je na ljestvici odmah poslije nelegalne trgovine opojnim drogama, trgovine ljudima i nelegalne trgovine naoružanjem. Prema tome, ovaj oblik, vrlo primamljivog i najbrže rastućeg kriminala u svijetu, karakteriše izuzetno visoka profitabilnost i nizak rizik.

Ekološki kriminal se inače manifestuje kao trafikovanje prirodnim resursima, nelegalna trgovina biljkama i životinjama, nelegalno/nedozvoljeno ribarenje, nelegalna eksploatacija i trafikovanje mineralima i dragocjenim kamenjem, drvetom ili opasnim otpadom.² Prema ovoj definiciji ekološki kriminal se zbog složenosti često povezuje i sa organizovanim kriminalom, što je slučaj i u BiH. Podaci Globalnog indeksa organizovanog kriminala za 2020. godinu govore da BiH zauzima 49. mjesto od 193 zemlje članice Ujedinjenih nacija po zastupljenosti organizovanog kriminala, dok je među 44 evropske zemlje peta na listi. U ovom izvještaju stoji da je u BiH zastupljen i ekološki kriminal, a uglavnom se odnosi na trgovanje drvetom i drvnim prerađevinama, kao i nezakonito ubijanje i proizvodnju mesa od zaštićenih/ilegalnih životinja (npr. prepelice). Navodi se kako je nelegalni izvoz olakšan rupama u zakonodavnim i carinskim regulatornim okvirima.³

Zanimljivo je da u ekološkom kriminalu vrlo često učestvuju visokopozicionirani politički predstavnici u jednom društvu. I to je posebno karakteristično za nerazvijene zemlje i zemlje u tranziciji, pa tako se u navedenom izvještaju Globalnog indeksa organizovanog kriminala navodi da su akteri kriminala u BiH domaća mafija, organizovane kriminalne mreže, strane kriminalne grupe, ali i državni zvaničnici. Navodi se da je većina mafijaških mreža u BiH podijeljena po nacionalnoj liniji, ali da oni ipak usko saraduju. S obzirom na to da je stepen korupcije visok, ističe se da mnogi kriminalni akteri uživaju zaštitu od pojedinaca koji se nalaze u državnom aparatu.⁴ Evropska unija u svojim dokumentima i djelovanju veliku pažnju posvećuje pitanju zaštite okoliša, a kroz Europol djeluje u cilju borbe protiv ekološkog kriminala. Pošto BiH nastoji da se približi standardima EU, te ima podršku raznih evropskih institucija, često je tema o kojoj se razgovara ili je tema raznih izvještaja - upravo zaštita okoliša.

---

² Bjelajac, Ž., Dašić, D., Spasović, M., (2011). *Ekološka politika EU i njen krivično-pravni okvir, Međunarodna politika, Institut za međunarodnu politiku i ekonomiju, Beograd, broj 4, str. 574.*

³ GLOBALNI INDEKS ORGANIZOVANOG KRIMINALA ZA 2020. GODINU: BiH zauzela 49. mjesto od 193 zemlje članice Ujedinjenih nacija, 07.10.2021., <https://www.paragraf.ba/dnevne-vijesti/07102021/07102021-vijest5.html>

⁴ GLOBALNI INDEKS ORGANIZOVANOG KRIMINALA ZA 2020. GODINU: BiH zauzela 49. mjesto od 193 zemlje članice Ujedinjenih nacija, 07.10.2021., <https://www.paragraf.ba/dnevne-vijesti/07102021/07102021-vijest5.html>

Prema mišljenju političara iz stranke Zeleni BiH, državne institucije, primarno izvršna i sudska vlast koje su zarobljene ličnim i stranačkim interesima, pa se borba protiv kriminala vodi sporadično, selektivno, štiteći vlastite tajkune i praveći i ekološku i trajnu štetu društvu koje sve manje vjeruje u jednakost pred zakonom i vladavinu prava.⁵

Tako je Evropska komisija u Izvještaju o BiH za 2022. godinu izdvojila pitanja koja treba unaprijediti prije svega u usklađivanju pravne regulative sa regulativama EU. Pravni okvir koji reguliše inspekciju okoliša i njeno provođenje treba poboljšati u skladu s *acquisem* EU. I dalje je neophodan napredak u usklađivanju sa nizom horizontalnih direktiva koje se tiču okoliša, kao što su Direktiva o odgovornosti za okoliš, Direktiva o uspostavljanju infrastrukture za prostorne informacije u Evropskoj zajednici (INSPIRE) i Direktiva o krivičnim djelima protiv okoliša. Još uvijek treba ispuniti odavno zakašnjeli zahtjev da se formalizuje postupak za imenovanje nacionalnih kontakt osoba za Bosnu i Hercegovinu u vezi s provođenjem konvencija o zaštiti okoliša koje je BiH potpisala, te da se utvrde njihove funkcije.⁶

Pravna regulativa (državni, entitetski i nivo Distrikta Brčko)

Za pravnu zaštitu životne sredine od najvećeg značaja je Konvencija Ekonomske komisije Ujedinjenih nacija za Evropu (UNECE) o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu u pitanjima koja se tiču životne sredine koja je usvojena 25. juna 1998. u danskom gradu Arhus (*Århus*) na Četvrtoj ministarskoj konferenciji „Životna sredina za Evropu“. Stupila je na snagu 30. oktobra 2001. godine. Cilj Arhuske konvencije je da ojača ulogu građana i organizacija civilnog društva u pitanjima koja se tiču životne sredine. Utemeljena je na principima participativne demokratije.⁷

Bosna i Hercegovina je potpisnica Aarhuske konvencije od 15. septembra 2008. godine („Službeni glasnik BiH-MU“, broj: 8/08). Na vanrednom sastanku stranaka u Kijevu, Ukrajina, 2003. godine, u okviru 5. ministarske konferencije pod nazivom: Okoliš za Evropu, usvojen je Protokol o registrima ispuštanja i prijenosa zagađenja (Protocol on Pollutant Release and Transfer Registers, PRTR) uz Aarhusku konvenciju. Protokol PRTR je instrument o registrima ispuštanja i prijenosa zagađenja, kojem je cilj unaprijediti pristup javnosti informacijama kroz uspostavu usklađenih registara ispuštanja i prijenosa zagađujućih supstanci, koji će pomoći pri utvrđivanju najvećih tačkastih izvora zagađenja, uključujući one koji ispuštaju stakleničke plinove koji doprinose klimatskim promjenama. Na taj se način osigurava provedba prvog stupa Aarhuske konvencije – pravo na informaciju. Evropska zajednica je stranka u Protokolu PRTR od 2006. godine, te je donijela Uredbu 166/06 Evropskog parlamenta i Vijeća Evrope o uspostavi Evropskog registra ispuštanja i prijenosa zagađujućih tvari (E-PRTR), kojom se, na nivou EU-a, uspostavlja provedba Protokola. BiH je potpisala Protokol PRTR, koji je stupio na snagu 8. oktobra 2009. godine, nakon što ga je ratificiralo 16 država, čime je postao pravno obavezujući međunarodni instrument za stranke Aarhuske konvencije.⁸

Bosna i Hercegovina je složena država, koja se prema Općem okvirnom sporazumu za mir u Bosni i Hercegovini sastoji od entiteta Federacije Bosne i Hercegovine (51% teritorije) i Republike Srpske (49% teritorije). Oblast Brčkog, proglašeno je distriktom, tako da se država Bosna i Hercegovina sastoji od dva entiteta i Distrikta Brčko. Federacija Bosne i Hercegovine (Federacija BiH) i Republika Srpska (RS) su entiteti koji imaju vlastite ustave, koji treba da budu u saglasnosti sa Ustavom Bosne i Hercegovine.

⁵ Intervju sa dr. Adis Arapović, politička stranka Zeleni BiH

⁶ Izvještaj Evropske komisije o BiH za 2022. godinu, https://europa.ba/wp-content/uploads/2022/10/izvjestaj-o-bosni-i-hercegovini-za-2022-godinu_1666693844.pdf

⁷ OSCE, *The Aarhus Convention, Aarhus Centres*, <https://aarhus.osce.org/about/aarhus-convention>.

⁸ Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih poslova, *Aarhuska konvencija – Konvencija o pristupu informacijama, učešću javnosti i pristupu pravdi*, http://www.mvteo.gov.ba/data/Home/Документи/Водни%20ресурси/Конвенције%20околиш/BOS_Aarhuska_konvencija.pdf.

Distrikt Brčko ima svoju vlastitu multietničku vladu sa izabranom skupštinom, izvršnim odborom, sudstvom i policijskim snagama.⁹

Složenost političkog sistema u BiH i to što pitanje okoliša nije isključiva nadležnost države BiH ima za posljedicu da se ovo pitanje tretira na nižim nivoima vladi u BiH. Problem predstavlja i to što ne postoji usaglašena definicija krivičnog djela protiv okoliša u BiH. Prvi zakoni o okolišu u BiH odobreni su od strane Međuentitetskog koordinacionog odbora za okoliš, a pripremljeni su uz finansijsku i tehničku pomoć programa EU za pomoć zajednice u obnovi, razvoju i stabilizaciji - CARDS s namjerom da budu usklađeni sa relevantnim evropskim direktivama o zaštiti okoliša. Republika Srpska je ove zakone usvojila 2002. godine, Federacija BiH 2003. godine, a Brčko Distrikt 2004. godine. Zakon o zaštiti voda više nije važeći i 2006. godine je u oba entiteta zamijenjen Zakonom o vodama. Vlada Federacije BiH je usvojila 18.02.2021. godine [Zakon o zaštiti okoliša FBiH \(primjenjuje se od 4.3.2021\)](#) (Službene novine Federacije BiH, broj 15/21). Ovaj Zakon je zamijenio [Zakon Federacije BiH o zaštiti okoliša](#) (Službene novine Federacije BiH, broj 33/03) i [Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti okoliša](#) (Službene novine Federacije BiH, broj 38/09). Republika Srpska je usvojila Zakon o zaštiti životne sredine 2012. godine, te Zakone o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti životne sredine u dva navrata, 2015. godine te 2020. godine.

Novine koje donosi novi Zakon o zaštiti okoliša Federacije BiH:

1. Integrisano prikupljanje podataka o okolišu svih nadležnih institucija i osiguranje stručnog obrazovanja o okolišu (Poglavlje V Zakona)
2. Jasnije i jednostavnije procedure pribavljanja rješenja i dozvola, kraći rokovi za donošenje odluka i rješenja (Poglavlje X Zakona)
3. Sistem okolinskog upravljanja i nezavisnog ocjenjivanja - EMAS (Poglavlje XIII Zakona)
4. Donošenje provedbenih propisa i primjena Zakona (Poglavlje XVIII Zakona)

Takođe, Vlada Republike Srpske na sjednici održanoj 19.10.2023. godine utvrdila je Nacrt zakona o zaštiti prirode, čiji je jedan od prioritetnih ciljeva unapređenje upravljanja postojećim i uspostavljanje novih zaštićenih područja. U smislu osnovnih načela u oblasti zaštite prirode, nacrtom ovog zakona uvodi se i novo načelo - načelo predostrožnosti radi uspješnog sprovođenja ciljeva i zadataka zaštite prirode.¹⁰

Vlada Brčko Distrikta usvojila je Zakon o zaštiti prirode 2004. godine, ali je takođe usvojila i tri Zakona o izmjenama i dopuni tog Zakona i to 2005. godine, 2007. godine i 2009. godine.

Analizirajući ekološke zakone i politike u Bosni i Hercegovini, evidentno je da su primjetna određena poboljšanja, posebno u zadnjih deset godina. Poslije ratifikacije Arhuske konvencije, urađene su nove ekološke politike i zakoni, na državnom nivou, na nivou entiteta i kantona, a takođe su i na nivou opština rađene politike, akcioni planovi i određena poboljšanja na zaštiti životne sredine.

U procesu transponovanja evropskih propisa u bosansko-hercegovačko zakonodavstvo nije se promijenilo mnogo, ali su ove promjene značajne, prije svega stoga što se odnose na ključne zakone u oblasti okoliša, donošenje novog Zakona o zaštiti okoliša Federacije BiH (Službene novine FBiH, broj

---

⁹ MVP, *Administrativno uređenje BiH*,

https://www.mvp.gov.ba/dobro_dosli_u_bih/drzavno_uredjenje/administrativno_teritorijalno_uredjenje/?id=265

¹⁰ Vlada Republike Srpske, <https://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Premijer/Media/Vijesti/Pages/41-sjednica-vlade-republike-srpske.aspx>

15/2021), te Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o životnoj sredini Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske broj 70/20).

Istovremeno, u praksi nismo vidjeli velike pomake, a i ono što je, u pozitivnom smislu, obilježilo protekle dvije godine, u velikoj mjeri je rezultat rada nevladinih organizacija.

Neki od najvažnijih pomaka svakako su:

- objavljivanje izvještaja iz registra zagađivača i emisija u Republici Srpskoj (Republički hidrometeorološki zavod²);
- javno objavljivanje dijela registra zagađivača za Federaciju BiH³;
- usvajanje metodologije za izradu indeksa kvaliteta zraka za Federaciju BiH (Hidrometeorološki zavod Federacije Bosne i Hercegovine, Metodologija izrade indeksa kvaliteta zraka⁴); te
- početak slanja podataka o kvalitetu zraka Evropskoj agenciji za zaštitu okoliša (European Environmental Agency).¹¹

Ostvarivanje zaštite okoliša/životne sredine u BiH moguće je kroz razne vidove pravne zaštite, i to u oblasti upravnog, krivičnog, prekršajnog i građanskog prava. Zaštita okoliša u BiH se ostvaruje i putem krivično-pravne zaštite kroz krivične zakone na nivou države, oba entiteta i Brčko distrikta. Problem se javlja u nedovoljno efikasnom i sporom procesuiranju slučajeva ugrožavanja okoliša i okolišnog kriminala, kao i u blagim kaznama koje su predviđene zakonima za zaštitu okoliša u BiH.

Zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini krivična djela iz oblasti ekološkog kriminala svrstava u dvije grupe i to:

1. krivična djela od opšteg značaja za prirodu
2. krivična djela koja štite pojedinačna prirodna dobra

Krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine kada je u pitanju ekološki kriminal kriminalizovano je:

- Unošenje opasnih materija u Bosnu i Hercegovinu (član 166.);
- Krijumčarenje predmeta, roba ili supstance koji su opasni po život ili zdravlje ljudi ili predstavljaju opasnost za javnu bezbjednost (član 214. st.3)
- Organizovanje grupe ili udruženja za činjene krivičnih djela propisanih zakonom Bosne i Hercegovine (član 249).

Sva ostala krivična djela iz ove oblasti uređena su entitetskim, odnosno kantonalnim zakonodavstvom.

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih poslova Bosne i Hercegovine nadležno je za implementaciju Bazelske konvencije, dok je Ministarstvo sigurnosti nadležno za Konvenciju UN protiv organizovanog transnacionalnog kriminala.

Pregled krivično-pravnih sankcija propisanih krivičnim zakonima za krivična djela protiv okoliša:¹²

¹¹ Izvještaj iz sjene za 2022. godinu, <https://www.ekoforumzenica.ba/wp-content/uploads/2022/03/Izvjestaj-iz-sjene-2022.pdf>

¹² Delalić M., Pilipović R., Petrović D., Analiza sudskih presuda iz oblasti zaštite okoliša u BiH, 2012.

Krivično-pravna sankcija	Fizičko lice	Pravno lice
Zatvor	30 dana – 12 godina	Kazna zatvora se zamjenjuje drugom kaznom
Novčana kazna	Prema pravilima o izricanju novčane kazne	5.000,00 KM - dvostruki iznos prouzrokovane imovinske štete, odnosno protupravno pribavljene imovinske koristi
Uslovna osuda	Uslovnom osudom sud učinitelju krivičnog djela utvrđuje kaznu i istodobno određuje da se ona neće izvršiti ako osuđeni za vrijeme koje odredi sud, a koje ne može biti kraće od jedne ni duže od pet godina (vrijeme provjeravanja), ne učini novo krivično djelo.	
Oslobodjenje od kazne	Sud može osloboditi od kazne učinitelja krivičnog djela kad to zakon izričito propisuje.	
Opomena	Sudska opomena se može ireći za određena krivična djela.	

Izvor: Pregled krivično pravnih sankcija iz oblasti zaštite okoliša u BiH, 2012

U Izvještaju Evropske komisije o BiH za 2022. godinu stoji da je horizontalno zakonodavstvo u ograničenoj mjeri, usklađeno sa *acquisem* EU. Horizontalno zakonodavstvo je u ograničenoj mjeri usklađeno s *acquisem* EU (*acquis* je skup zajedničkih prava i obaveza koje obavezuju sve države članice EU). Podsektorske strategije i zakonodavni okvir na različitim nivoima vlasti i dalje su neusklađeni u cijeloj zemlji, tako da je sektor okoliša nejednako regulisan. Volja i kapaciteti za osiguranje usklađenosti s *acquisem* EU u cijeloj zemlji i dalje su ograničeni. Strategija usklađivanja propisa još uvijek treba da bude u potpunosti ujednačena i provedena, što zahtijeva jedinstven integrisani akcioni plan. Bosna i Hercegovina treba unaprijediti pravni okvir, ojačati administrativne kapacitete i sisteme praćenja te poboljšati međuinstitucionalnu koordinaciju, u skladu sa Zelenom agendom za zapadni Balkan i Ciljem klimatske neutralnosti do 2050. godine. Bosna i Hercegovina treba usvojiti državnu strategiju zaštite okoliša. Odredbe procjene uticaja na okoliš (EIA) i strateške procjene uticaja na okoliš (SEA) moraju se uskladiti u zakonodavstvu na svim nivoima vlasti i u relevantnim sektorima. Neophodna su i poboljšanja koji se tiču pristupa informacijama i učešća javnosti u procesu donošenja odluka o planiranim investicijama. Strategija prikupljanja podataka, njihovog prenosa i izvještavanja o okolišu još treba da bude usvojena.¹³

Uvažavajući postojeće stanje u zakonodavstvu BiH, može se reći da ono nije još uvijek u potpunosti usklađeno niti vertikalno, a ni horizontalno unutar svih nivoa vlasti u BiH. Nedorečenosti i neusklađenosti na vertikalnom nivou su uočene između zakona na državnom i entitetskom nivou, kao i između nivoa kantona i Federacije BiH. Takođe, na horizontalnom nivou, zakonodavstvo o okolišu se razlikuje u oba entiteta i Brčko distriktu.

¹³ Izvještaj Evropske komisije o BiH za 2022. godinu, https://europa.ba/wp-content/uploads/2022/10/izvjestaj-o-bosni-i-hercegovini-za-2022-godinu_1666693844.pdf

Prema podacima dostavljenim od strane Visokog sudilačkog i tužilačkog vijeća BiH (VSTV BiH) koji obuhvataju period od 2017. godine do 2021. godine (5 godina) o trendu ekološkog kriminala na osnovu broja optužnica i presuda, koji su predstavljeni u sljedećoj tabeli:

Izvor: VSTV BiH¹⁴

Prema dostupnim podacima iz tabele, vidimo trend pada broja optužnica i presuda za krivična djela protiv okoliša u periodu od 2017. godine do 2020. godine, a u 2021. godine bilježimo blagi porast. Nije poznato koji su konkretni razlozi zbog velike razlike u broju predmeta protiv okoliša, pretpostavka je da se radi o tome da je veliki broj predmeta u ranijim godinama zapravo prouzrokovao suzdržavanje bavljenja ovom vrstom kriminala od strane potencijalnih počinioca ekološkog kriminala. Ali, takođe može da znači kako su prioriteta u dizanju optužnica dati nekim drugim vrstama kriminaliteta.

Međunarodni standardi koji se primjenjuju u BiH u borbi protiv ekološkog kriminala

Nakon prve Konferencije Ujedinjenih nacija na temu okoliša, organizovan je sastanak Evropskog vijeća u Parizu 1972. godine na kojem je izražena potreba vođenja jedinstvene i zajedničke politike zaštite okoliša na nivou Evropske zajednice.

Jedinstvenim evropskim aktom iz 1987. uveden je novi naslov „Okoliš”, koji je bio prva pravna osnova za politiku zaštite okoliša s ciljem očuvanja kvalitete okoliša, zaštite ljudskog zdravlja i osiguranja racionalnog korištenja prirodnih resursa. Kasnijim revizijama Ugovora učvršćena je predanost Zajednice zaštiti okoliša i uloga Evropskog parlamenta u njezinom razvoju. Ugovorom iz Maastrichta (1993.) okoliš je postao službeno područje politike EU-a, uveden je postupak suodlučivanja te je sistem glasanja kvalificiranom većinom u Vijeću postao opće pravilo. Ugovorom iz Amsterdama (1999.) uvedena je obveza prema kojoj zaštita okoliša mora postati sastavnim dijelom svih sektorskih politika EU-a u svrhu promicanja održivog razvoja. „Borba protiv klimatskih promjena” postala je poseban cilj

¹⁴ Intervju sa Odjel za pravosudnu analitiku i izvještavanje VSTV BiH

Ugovora iz Lisabona (2009.), baš kao i održivi razvoj u odnosima s trećim zemljama. Novostečena pravna osobnost omogućila je EU-u sklapanje međunarodnih ugovora.¹⁵

Države članice EU uživaju najviše standarde u zaštiti okoliša u potpunosti posvećene istraživačkim programima, zakonodavstvu i finansiranju u ovoj oblasti. Ti standardi se zasnivaju na zaštiti, očuvanju i povećanju prirodnog kapitala EU-a, prelazak EU-a na resursnu, učinkovitu, efikasnu, zelenu i konkurentnu ekonomiju s niskom razinom emisija ugljika, te zaštitu građana EU-a od pritiska i opasnosti za njihovo zdravlje i dobrobit koji su povezani s okolišem. EU promovira snažne klimatske mjere, održivi razvoj i zaštitu okoliša. Pravo EU sadrži odredbe koje se odnose na klimatske promjene, kvalitet vode i zraka, upravljanje otpadom, zaštitu prirode, industrijsko zagađenje, hemikalije, buku i civilnu zaštitu.

Kao potpisnica nekoliko međunarodnih sporazuma o okolišu i članica raznih međunarodnih organizacija, BiH se opredijelila za ispunjavanje preuzetih obaveza i provođenje niza međunarodnih standarda u oblasti zaštite okoliša. Unaprjeđenje standarda upravljanja otpadom, na primjer, kroz primjenu Bazelske konvencije o kontroli prekograničnog Kretinga opasnog otpada i njegovog odlaganja, odražava se u relevantnom domaćem zakonodavstvu. Nadalje, BiH se također obavezala da će osigurati transparentnost u vezi sa informacijama o okolišu kroz pristupanje Konvenciji o pristupu informacijama, učešću javnosti u donošenju odluka i pristupu pravdi u pitanjima okoliša (Aarhuska konvencija).

BiH sprovodi navedene standarde kroz sljedeće strategije i dokumente: Federalna strategija zaštite okoliša 2022-2023, Strategije zaštite životne sredine Republike Srpske za period 2022 - 2032. godine, Republička strategija zaštite vazduha RS iz 2011. godine, i Strategija upravljanja vodama Federacije BiH 2022 – 2032, te Strategija zaštite okoliša Brčko distrikta BiH za razdoblje 2016. – 2026. godine.

Države koje nisu članice EU, a pretenduju da budu, kao što je to slučaj sa BiH, nastoje primjenjivati EU standarde iz oblasti zaštite okoliša kroz prihvatanje zakonodavstva EU i usklađivanjem svog zakonodavstva sa EU konvencijama, direktivama i drugim strateškim dokumentima i akcionim planovima koji se provode u državama EU. Efikasno, srazmjerno i odgovarajuće kažnjavanje kako fizičkih, tako i pravnih lica za izvršene protivpravne akte, te uvođenje odgovornosti pravnih lica za izvršenje protivpravnih akata u oblasti okoliša koji su bili usmjereni u pravcu ostvarenja profita ili pribavljanja koristi su samo minimum standarda u oblasti zaštite okoliša koje države moraju inkorporirati u vlastito zakonodavstvo.

Evropski policijski ured – Europol, osnovan je 1995. Konvencijom o Europolu koja je zamijenjena 2009. godine Odlukom Vijeća 2009/371/PUP od 6. aprila 2009. o osnivanju Evropskog policijskog ureda (Europol). Cilj je Europola podupirati i jačati djelovanje nadležnih tijela država članica i njihovu međusobnu saradnju u sprječavanju i suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i drugih oblika teških oblika kriminala koji zahvaćaju dvije ili više država članica. Od 2001. godine nadležnosti Europola se proširuju i na teška krivična djela protiv okoliša. Europol je u svom izvještaju 2013. označio ekološki kriminal kao rastuću prijetnju državama članicama Evropske unije. Europol je zatim objavio procjenu opasnosti od ekološkog kriminala (Threat Assessment 2013 – Environmental Crime in the EU) u kojoj je posebno naglašena, kao krivičnopравни fenomen, rastuća opasnost nezakonitog prometa otpadom koji ostaje neprijavljen i neistražen što rezultira identificiranjem vrlo malog broja skupina organiziranog kriminala.¹⁶ Ipak saradnja BiH sa EUROPOL-om je otežana, iako ona postoji kada je riječ o operativnim akcijama koje u saradnji sa sigurnosnim agencijama u BiH poduzima EUROPOL. Time je ograničena saradnja i razmjena informacija i po pitanju ekološkog kriminala.

¹⁵ Politika zaštite okoliša: opća načela i osnovni okvir, www.europarl.europa.eu

¹⁶ Dr. sc. Marija Pleić: Kazneni progon i istraživanje kaznenih djela protiv okoliša, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 53, 2/2016

U posljednjem izvještaju Evropske unije o napretku BiH navodi se da i dalje izostaje potpuna saradnja sa Europolom. Bosna i Hercegovina ostala je jedina zemlja na Zapadnom Balkanu bez kontakt-tačke za saradnju s Europolom, zbog čega nikada nije dobila puni pristup proizvodima i uslugama ove evropske policijske organizacije.¹⁷

Na Međunarodnom policijskom kongresu 1923. godine u Beču je osnovana Međunarodna organizacija kriminalističke policije, koja je kasnije preimenovana u Interpol. Cilj Interpola je prije svega bio stvaranje efikasnije policijske saradnje i unapređenje međunarodnih policijskih odnosa. Interpol naime obezbjeđuje svojim članicama pristup ogromnom broju policijski relevantnih podataka više baza, što olakšava istrage i razvija međunarodnu policijsku saradnju. To je vrlo značajno s obzirom da je ekološki kriminal vrlo često povezan sa drugim oblicima kriminala.

BiH je članica Interpola od 1992. godine, dejtonskim mirovnim sporazumom iz 1995. godine, odnos BiH sa Europolom je u ingerenciji institucija BiH. Interpol Sarajevo je postao sastavni dio Ministarstva civilnih poslova i komunikacija BiH 1998. godine, a od 2003. godine Ministarstva sigurnosti BiH. BiH ostavruje saradnju sa ovom agencijom, ali nisu registrovani slučajevi koji su tretirali ekološki kriminal.

Uticaj ekološkog kriminala na društvo (nacionalni i lokalni nivo te na urbana i ruralna područja)

Ekološki kriminal prije svega ima negativan uticaj na životnu sredinu, okoliš, zdravlje ljudi, ali i ekonomiju. Ono što ekološki kriminal čini drugačijim jeste to što je izvršenje krivičnog djela protiv okoliša lokalno, ali su posljedice tog krivičnog djela globalne. Upravo zbog dalekosežnih posljedica na društvo, svako krivično djelo protiv okoliša je zapravo ekološki zločin. Uticaj ekoloških zločina na prirodni okoliš u svijetu očituje se povećanjem nivoa onečišćenja, degradacijom divljih životinja i smanjenjem biološke raznolikosti narušavanjem ekološke ravnoteže.¹⁸

Prema registrovanim primjerima ekološkog kriminala, taj uticaj na društvo je izražen u smislu da se sve veći broj ljudi okreće ekološkom kriminalu zbog niskih kazni, kao i zbog percepcije da ekološki kriminal ne nanosi direktnu štetu ljudskim životima. Drugi važan detalj je činjenica da se lica sa kriminalnom prošlosti uključuju i u ekološki kriminal, ali je zanimljivo da oko trećine lica optuženih za ekološki kriminal ranije nisu bili osuđivani niti imaju kriminalnu prošlost. Čak i neki poslovni subjekti ulaze u kriminalne radnje na štetu okoliša, odnosno kompanije koje se bave građevinom, uvozom roba, energetskim projektima, komunalnim otpadom. Kako na lokalnom nivou, tako i na višim nivoima vlasti u BiH.

To praktično znači da se i u slučaju BiH ne može odvojiti uticaj ekološkog kriminala isključivo na nacionalni ili isključivo na lokalni nivo. Isto tako, teško je govoriti o isključivom uticaju na ruralno područje ili isključivi uticaj na urbano područje. To je ono što ovaj oblik kriminala izdvaja od drugih. U nekim slučajevima primjeri ekološkog kriminala su se događali isključivo u ruralnim područjima jer se radilo o primjerima ugrožavanja šuma, rijeka, te zemljišta i kamenih struktura. Na taj način ruralna područja ostaju bez svojih prirodnih resursa te su dodatno ekonomski oslabljena, a ekološki kriminal je postao sve prisutnije kroz razne oblike koji uključuju i korupciju.¹⁹

Ekološkim kriminalom je ugrožena sigurnost svakog čovjeka. Ako uzmemo u obzir industrijalizaciju i naseljenost urbanih područja, pod većim su rizikom od zagađenja vode, zraka, ali ekološki kriminal u

---

¹⁷ Detektor, Zbog političkih opstrukcija BiH godinama bez pristupa evropskoj bazi o terorizmu <https://detektor.ba/2022/10/31/zbog-politickih-opstrukcija-bih-godinama-bez-pristupa-evropskoj-bazi-o-terorizmu/>.

¹⁸ Combating Environmental Crime, <https://ec.europa.eu/environment/legal/crime/index.htm>

¹⁹ Izvod iz intervju sa aktivistom za okoliš.

ruralnim područjima može dovesti do ekoloških katastrofa koja imaju uticaj puno šire i puno veće za cijelu zajednicu.

“Iz dosadašnjeg iskustva, kada su ugroženi, građani ruralnih naselja se lakše i brže udruže u borbi protiv eko kriminala, lakše razmjenjuju informacije i preduzimaju aktivnosti kada je ugrožen njihov neposredni okoliš ili im određena aktivnost nanosi štetu (zagađuje vodu, tlo, zrak, uzrokuje nepodnošljivu buku, nepodnošljiv miris i sl.). U urbanim sredinama organizovanje građana se dešava znatno sporije, a problem najčešće prepoznaju NVO te putem masovnim medija izvrše pritisak kako bi se pokrenule određene aktivnosti u sprečavanju nelegalnih radnji i eko kriminala”, navodi Suada Numić iz Federalnog ministarstva okoliša i turizma.²⁰

Christian Nellesmann, direktor RHIPTO centra, rekao je da vlade moraju shvatiti da je borba protiv organizovanog kriminala ključni faktor za pomoć u okončanju sukoba, te da u puno slučajeva kriminalne skupine, od kojih su neke usko povezane s političkim elitama, mogu imati interesa u nastavku oružanih sukoba kako bi osigurale svoju dominaciju nad prirodnim resursima i trgovinskim rutama.

Sektori privrede ili oblasti koje su najviše pogođene ekološkim kriminalom

Ekološkim kriminalom su najviše pogođene oni sektori privrede koji se oslanjaju na prirodne resurse koje ta država posjeduje. Kad je u pitanju BiH, koja je izuzetno bogata šumama, ekološkim kriminalom je najviše pogođena upravo drvna industrija i trgovina drvetom. Šume i šumska zemljišta u Bosni i Hercegovini rasprostiru se na površini od oko 2,709.800 hektara, što čini 53% površine države. U državnom vlasništvu (Federacija BiH i Republika Srpska) je oko 81%, a u privatnom vlasništvu 19%.²¹

Prema podacima iz Analize sudske prakse u vezi krivičnih djela protiv okoliša još iz 2012. godine, ubjedljivo najzastupljenije krivično djelo protiv okoliša po kojem su potvrđene optužnice Šumska krađa (član 316. KZ FBiH; 430. KZ RS i 310. KZ BD). Ovo krivično djelo je definirano na način da postoji ukoliko neko radi krađe obori u šumi jedno ili više stabala, a količina je oborenog drveta veća od dva kubna metra (KZ FBiH / BD) odnosno tri kubna metra (KZ RS). Ovi podaci se odnose na sudsku praksu, međutim šume BiH trpe mnogobrojne štete zbog neposvećenosti vlasti rješavanju problema iz ove oblasti.

Što se tiče sektora koji je najviše pogođen ekološkim kriminalom moglo bi se reći da je to privredni sektor-šumska gazdinstva zbog neovlaštene i nekontrolisane eksploatacije drvnih sortimenata i nedozvoljene i nekontrolisane eksploatacije šljunka, naveli su iz MUP-a Republike Srpske.²²

Prema tvrdnjama stručnjaka, sušenje smrče na području Republike Srpske predstavlja pravu ekološku bombu. Stručnjaci navode da zbog dominantno biotičkog uzročnika sušenja (uzajamni uticaj biljaka, životinja i čovjeka) u ovom slučaju i njegovog velikog potencijala u slučaju većih oštećenja od abiotičkih faktora (snijega i poledice), koja često zahvaćaju veće površine, moguće je stvaranje ogromnog prostora za pojavu štetočina, što bi dovelo do potpunog sušenja šuma na zahvaćenom području.²³

Pojedine vrste ekološkog kriminala kao što su nelegalno ribarenje, nelegalna eksploatacija kamena i šljunka, te nelegalno skladištenje otpada pogađaju direktno pojedine grane privrede, prije svega

²⁰ Suada Numić, *Federalno Ministarstvo okoliša i turizma, Intervju*

²¹ *Zašto uništavamo ono što nas štiti? DW, Emir Musli*
<https://www.dw.com/bs/zašto-uništavamo-ono-što-nas-štiti/a-18497759>

²² *Intervju, Sara Bosnić, Odjeljenje za međunarodnu saradnju, Jedinica za međunarodnu saradnju i evropske integracije, MUP Republike Srpske*

²³ *SUŠENJE ŠUME: Ekološka katastrofa na platou Romanije, <https://6yka.com/novosti/susenje-sume-ekoloska-katastrofa-na-plateu-romanije>*

proizvodnja hrane, građevinski poslovi, i komunalni poslovi. Posljedice se ogledaju u tome da firme koje posluju legalno ne mogu plaćati poreze ili otežano funkcionišu, što se odražava na građane koji plaćaju robe i usluge po višim cijenama. To omogućuje kriminalcima koji su uključeni u tu vrstu kriminala da ostvaruju nelegalnu zaradu te vrše pranje novca, bave se korupcijom ili podržavaju OKG. Osim toga nanose ogromnu štetu eko sistemu i prirodi, što predstavlja dodatne troškove za državu koja je obavezna da sanira nastalu štetu ili da posljedice budu trajne.

Osobe najizloženije/ranjivije na fenomen ekološkog kriminala

Borci za zaštitu okoliša su sve češće žrtve ubojstva, otmica, mučenja, rodno uvjetovanog nasilja, prijetnji, uznemiravanja, zastrašivanja, kampanja ocrnjivanja, kriminalizacije, sudskog uznemiravanja, prisilnih deložacija i raseljavanja. Izloženi su ograničenjima slobode kretanja, okupljanja, izražavanja i udruživanja te su meta lažnih optužbi, nepoštenih suđenja, proizvoljnih uhićenja i pritvaranja, mučenja i pogubljenja. U Izvještaju Global Witnessa za 2021. godinu se navodi da su ubistva zaštitnika zemlje i okoliša širom svijeta jasan izazov s kojim se suočavamo kako bismo osigurali da su pravda i ljudska prava u središtu napora za odbranu planete. U 2020. godini zabilježeno je 227 smrtonosnih napada – u prosjeku više od četiri osobe sedmično – što je još jednom učinilo najopasnijom dosadašnjom godinom za ljude koji brane svoje domove, zemlju i sredstva za život, te ekosisteme vitalne za biodiverzitet i klimu.²⁴

Napadi na borce za zaštitu okoliša su zabilježeni i u BiH, posebno zadnjih pet godina, često su to napadi koje iniciraju investitori, ali u nekim slučajevima je i policija prekršila svoja ovlaštenja u cilju onemogućavanja protesta ili nasilnog uklanjanja protestanata. Problem je što u BiH ne postoji jedinstvena evidencija slučajeva napada na borce za zaštitu okoliša, niti postoje podaci o posljedicama istih. Osobe koje su najizloženije/ranjivije na ekološki kriminal u BiH su često osobe koje žive u blizini nelegalnih deponija, osobe koje žive uz rijeke na kojima se pokušavaju graditi nelegalne mini hidrocentrale. Zatim, a prema policijskim izvještajima često su na meti kriminalaca šumočuvari, ribočuvari i pripadnici inspeksijskih službi.²⁵ Dosta primjera u BiH je evidentirano kada su prijetnjama izloženi novinari koji istražuju organizovani kriminal i korupciju, pa tako i u slučajevima kada ti novinari pišu o ekološkom kriminalu. Jedan takav primjer je i Milanka Kovačević, novinarka iz Gacka, u kojem se nalazi jedna od termoelektrana koje su još aktivne u BiH. Prva je javno progovorila o zagađenju vazduha i ugroženosti zdravlja mještana, zbog otrovnih isparenja iz Termoelektrane Gacko. Pisala je i o kriminalu, korupciji i aferama u ovoj i drugim opštinama u istočnoj Hercegovini, zbog čega je dobila i niz prijetnji ali nije odustala.

Ono što nije uobičajeno i što govori o nerazumijevanju nivoa prijetnje od ekološkog kriminala su evidentirani i primjeri policijskog nasilja prema aktivistima u BiH, te navodimo neke od primjera:

Posebno herojstvo u borbi za zaštitu okoliša pokazali su mještani sela Kruščice u opštini Vitez, njihova borba počela je 2017. godine i neprekidno su čuvali rijeku tri godine. Sve je počelo 24. augusta 2017. godine kada su se mještani uputili ka mostu, nakon što su saznali da investitor namjerava ponovo pokušati preći preko mosta, blokirajući put i sprečavajući prolazak mašina. Oko 50 žena formiralo je živi zid, držeći se za ruke i blokirajući prijelaz preko mosta. Specijalna policija je zahtijevala da demonstranti napuste most, postavljajući im petominutni ultimatum, ali su žene to odbile. Tada je policija nasrnula na mirne demonstrante. Tog dana policija je uhapsila 22 žene i jednog muškarca. Vrisci hrabrih žena koje je policija tukla dopirali su do samog sela. Međutim, umjesto da zastraši

²⁴ Global Witness, Annual report 2021,

https://www.google.com/search?q=global+eitness&rlz=1C1GCEU_enBA960BA960&oq=global+eitness&aqs=chrome..69i57j46i13i199i465i512j0i13i512i7.4497j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8

²⁵ Intervju sa Sara Bosnić, Odjeljenje za međunarodnu saradnju, Jedinica za međunarodnu saradnju i evropske integracije, MUP Republike Srpske

mještane, ovaj incident je samo osnažio odlučnost tamošnjih aktivista. Priča o njihovoj hrabrosti postala je međunarodna vijest, a žene su postale poznate kao "Hrabre žene Kruščice".²⁶

Akcijom MUP-a HNK u kojoj su učestvovali pripadnici i Odjela za specijalne namjene, interventna jedinica te određeni broj službenika iz PU Čapljina i Konjic 9. decembra 2021. godine je deblokirana deponija Uborak nadomak Mostara. U akciji je učestvovalo oko 150 policajaca, koji nisu štedjeli građane koji su ih dočekali sjedeći ispred ulaza u deponiju, povrijeđeno je pet demonstranata.²⁷

Javna rasprava u Mostaru o Nacrtu Zakona o dopunama Zakona o električnoj energiji u Federaciji BiH prekinuta je vrijeđanjem aktivistice i pravnice iz Aarhus centra u Bosni i Hercegovini. OSCE BiH osudio je prijetnje prema aktivistkinjama. "Najoštrije osuđujemo seksističke uvrede i napad na direktoricu Aarhus centra Eminu Veljović tokom javne rasprave 19. januara 2022. godine u Mostaru. Aarhus centri i ekološki aktivisti su ključni partneri u važnim raspravama o uticaju malih hidroelektrana na okoliš" saopšteno je iz OSCE BiH.²⁸

Iz Koalicije za zaštitu rijeka BiH – Čuvari rijeka poručili su da već duže vrijeme podvrgnuti pritiscima od strane interesnih grupa, koje stječu profit od izgradnje (Mini hidroelektrana) MHE, da zaustave proces zaštite rijeka u BiH od dalje izgradnje malih hidrocentrala. Eko aktivisti okupljeni oko zaštite rijeka naglašavaju da su u proteklom periodu svjedočili da i vlasnici MHE, kao i firme za proizvodnju dijelova od kojih se prave MHE, pokušavaju na svaki način zaustave ovaj proces zaštite rijeka i to širenjem neistina i medijskim napadima na aktiviste. Takođe, u proteklom periodu navedeni subjekti, koji profitiraju od gradnje MHE, plasirali su putem plaćenih oglasa dezinformaciju da ovaj proces ugrožava sve hidroelektrane i radnike koji rade u njima.²⁹

Napadima su posebno izložene žene koje trpe rodno specifične oblike nasilja i zastrašivanja. Jedan od napada na poznatu aktivisticu Tahiru Tibold se desio na način da je kamenovna njena kuća, koji se desio od strane nepoznatih počinioca u srijedu, 25. novembra 2020. godine. «Riječ je o kukavičkom napadu ljudi koji od obijesti ne znaju kako drugačije da se nose sa ženom koja ne podliježe ucjenama, mitu i prijetnjama. Otkako je preuzela funkciju predsjednice mjesne zajednice, traje kontinuirani pritisak na nju i njenu porodicu. Govor mržnje i gnusne laži su pisane na društvenim mrežama, suptilno su upućivane i prijetnje uživo, a ovim činom su prešli i na fizički napad. Nasilje ne smijemo tolerisati, ovo nije samo napad na jednu ženu, sugrađanku, nego i na pravni i ustavni poredak BiH, s obzirom da gospođa Tibold predstavlja sve mještane MZ Kruščica koji su je izabrali i dali joj legitimitet», navode iz Koalicije za zaštitu rijeka BiH.³⁰

Posljednja policijska akcija protiv zaštitnika okoliša desila se 26. augusta 2022. godine u selu Megdan kod Livna gdje su mirni protesti eskalirali i specijalna policija je nasilno uklonila mještane koji su s ciljem sprječavanja radova na ilegalnom vodocrpilištu privatnog investitora svojim tijelima zaustavili prilazak građevinskih mašina.³¹

---

²⁶ Priča hrabrih žena koje se godinama bore za spas svoje rijeke Kruščice (Klix)

<https://www.klix.ba/vijesti/bih/prica-hrabrih-zena-koje-se-godinama-bore-za-spas-svoje-rijeke-kruscice/201021112>

²⁷ Krvava akcija deblokade deponije Uborak: Policija udarala djecu, žene, ratne invalide <https://www.tacno.net/mostar/krvava-akcija-deblokade-deponije-uborak-policija-udarala-djecu-zene-ratne-vojne-invalide/>

²⁸ OŠTRE OSUDE NAPADA NA EKOLOŠKE AKTIVISTE: Investitori su sve nervozniji

<https://6yka.com/bih/ostre-osude-napada-na-ekoloske-aktiviste-investitori-su-sve-nervozniji>

²⁹ Čuvari rijeka: Izloženi smo napadima snažnog lobija u BiH

<https://www.gerila.info/naslovna/cuvari-rijeka-izlozeni-smo-napadima-od-snaznog-mhe-lobija-u-bih/>

³⁰ <https://antikorupcija.info/napad-na-predsjednicu-mz-kruscica-je-napad-na-sve-kamenovanje-kuce-je-nesto-sto-je-mnogo-ozbiljnije-od-rijeci/>

³¹ U Livnu specijalna policija nasilno sklanja mještane koji protestuju za spas izvora vode

<https://www.klix.ba/vijesti/bih/u-livnu-specijalna-policija-nasilno-sklanja-mjestane-koji-protestuju-za-spas-izvora-vode/220826041>

Navedeni primjeri jasno ukazuju na činjenicu da problemi zaštite okoliša uprkos postojanju zakona o zaštiti okoliša na svim nivoima i dalje nisu dovoljno ozbiljno shvaćeni od strane vlasti. Takođe je evidentno da su napadima izloženi svi aktivisti, te novinari, a ti napadi su u početku verbalni, a zatim prelaze u prijetnje i na kraju se dešava da aktivisti budu i fizički napadani. Ono što daje negativnu sliku su i neke nasilne policijske akcije, koje su osuđene u javnosti, posebno je neugodno iskustvo gledanja snimaka kada je policija nasilno uklanjala protestantice.

ODGOVORI DRUŠTVA NA PROBLEM

Pitanje okoliša u BiH nije isključiva nadležnost države. I to stvara ogromne probleme u rješavanju ekološkog kriminala u BiH. Nadležne institucije u BiH moraju biti u funkciji građana i imati sluha za sve ono što građani zahtjevaju. Izvršna, sudska i zakonodavna vlast još nisu dovoljno spremni aktivno raditi, pripremati i predlagati potrebne propise, biti na usluzi građanima, informisati javnost, obezbjediti pravo pristupa informacijama javnosti i građanima o svojim aktivnostima i sami doprinosti zaštiti okoliša i životne sredine. Nedostaje opredijeljenosti za saradnju i zajedničko djelovanje protiv ekološkog kriminala svih zainteresovanih strana u društvu i to su pokazali razni izvještaji, kako međunarodnih tako i lokalnih organizacija. Tako se u već spomenutom Izvještaju Evropske komisije za BiH za 2021. godinu navodi, institucije moraju puno više i snažnije raditi na usklađivanju propisa sa evropskim standardima. Nepostojanje ili nedovoljna usklađenost pravnih propisa u oblasti okoliša nije najveći problem u borbi protiv ekološkog kriminala u BiH. Najveći problem jeste nefunkcionalnost i neadekvatno postupanje izvršne i sudske vlasti u BiH, a često i dovođenje istih u vezu sa političarima i korupcijom čime se prikriva ekološki kriminal. Naime, često su upravo tajkuni ili vlasnici kompanija koje učestvuju u ekološkom kriminalu zapravo članovi političkih stranaka ili su bliski političkim strankama na vlasti.

Nerijetko se dešava da nadležni organi odbijaju istražiti ekološki kriminal ili to jednostavno nije prioritet u njihovom radu, što upućuje na povezanost vlasti sa počiniocima ekološkog kriminala odnosno krivičnih djela protiv okoliša, koji se na taj način zajednički finansiraju. Kantonalno tužilaštvo ZDK je primjer odbijanja provođenja istrage o zagađenju okoliša u Zenici, jer su obustavili istragu protiv bivšeg direktora i privrednog društva Arcelor Mittal Zenica. Time su nakon 1939 dana od podnošenja krivičnih prijava pravosudne institucije odbile provesti istragu o tome ko i koliko zagađuje zrak u Zenici.³²

Kao što je već naznačeno BiH ima jedan od najkomplikovanijih političkih sistema u Evropi, tako da je složen i način dodjele odgovornosti i nadležnosti za ekološki kriminal. Važno je napomenuti da Ministarstvo sigurnosti BiH nije prepoznalo značaj ekološkog kriminala u svojoj organizacionoj strukturi niti ga posebno tretira kroz godišnju Informaciju o stanju sigurnosti u BiH. Nadležnosti se dijele od nivoa države do lokalnog nivoa, pa su tako nadležne institucije na nivou države sljedeće:

1. Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH su dodijeljene određene nadležnosti nad zaštitom okoliša na osnovu Zakona o ministarstvima i drugim tijelima uprave Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ br. 5/03).
2. Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja je osnovana na osnovu Odluke Vijeća ministara iz 2004. godine („Službeni glasnik BiH“ br. 23/04), kao upravna organizacija u sastavu Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa i ima sjedište u Sarajevu.

---

³² Istraga se obustavlja nakon 1939 dana – ni kanton ni federacija ne žele provoditi istragu o krivičnom djelu onečišćenja okoliša, <https://www.ekoforumzenica.ba/tag/kantonalno-tuzilastvo-zdk/>

3. Odlukom Vijeća ministara 18. decembra 2000. godine utemeljena je Ured za veterinarstvo BiH (UZV BiH). Ovaj državni organ pod direktnom je nadležnošću Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH.
4. Agencija za statistiku BiH (BHAS) je organ nadležan za obradu, distribuciju i utvrđivanje statističkih podataka Bosne i Hercegovine (Zakon o statistici BiH, „Službeni glasnik BiH“ br. 26/04).
5. Ministarstvo komunikacija i prometa BiH (MKT BiH)
6. Međuentitetsko tijelo za okoliš/životnu sredinu je osnovano 2006. i bavi se svim pitanjima zaštite okoliša koja zahtijevaju usklađen pristup oba entiteta, te je nadležan za usklađivanje zakona o okolišu, propisa, standarda i akcionih planova, međunarodnih sporazuma o pitanjima okoliša kao i za njihovu implementaciju; učestvuje u međunarodnim procesima i saraduje s međunarodnim organizacijama; prati okoliš, informacione sisteme, razmjenu informacija kao i prekogranična i međuentitetska pitanja okoliša.
7. Ovlašteni organ za provođenje projekata Mehanizma čistog razvoja Kjoto protokola Okvirne konvencije Ujedinjenih nacija o promjeni klime u BiH osnovan je Odlukom Vijeća ministara BiH od 13. decembra 2010. („Službeni glasnik BiH“ br. 102/10), čime je riješeno pitanje uspostave ovog Ovlaštenog organa (eng. Designated National Authority – DNA BiH) koji je nužan za uključivanje Bosne i Hercegovine u aktivnosti Mehanizma čistog razvoja (eng. Clean Development Mechanism – CDM).

Glavne odgovorne institucije za pitanja okoliša na nivou entiteta i Distrikta u BiH su:

1. Ministarstvo okoliša i turizma FBiH
2. Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju Republike Srpske
3. Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko-pravne poslove Vlade Brčko distrikta
4. Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva,
5. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS
6. Federalno ministarstvo zdravstva
7. Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS
8. Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
9. Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva RS
10. Fond za zaštitu životne sredine i **energetsku efikasnost** Republike Srpske
11. Fond za zaštitu okoliša Federacije Bosne i Hercegovine
12. Federalna uprava za inspekcijske poslove
13. Republička uprava za inspekcijske poslove Republike Srpske
14. Agencija za vodno područje Jadranskog mora
15. Agencija za vodno područje rijeke Save
16. Agencija za vode oblasnog riječnog sliva Save
17. Agencija za vode oblasnog riječnog sliva Trebišnjice
18. Zavod za javno zdravstvo FBiH
19. Institut za zaštitu zdravlja Republike Srpske Banja Luka
20. Federalni zavod za statistiku
21. Republički zavod za statistiku Republike Srpske
22. Federalni hidrometeorološki zavod
23. Republički hidrometeorološki zavod Banja Luka
24. Republički zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa Republike Srpske

Iz ove strukture je vidljivo da je upravljanje okolišem na lokalnom nivou u BiH dosta složeno pitanje. Federacija BiH se sastoji od deset kantona čije su nadležnosti definirane Ustavom FBiH. Svaki kanton ima svoju vladu koja usvaja kantonalne zakone (koji su usklađeni sa zakonodavstvom FBiH). Ne postoji

jedinstven oblik organizacije ili politike za ministarstva koja se bave pitanjima okoliša na kantonalnom nivou. Kantoni ukupno obuhvataju 79 općina.

Obim rada, kao i nadležnosti općina, regulisani su Zakonom o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“ br. 49/06). Republika Srpska obuhvata 63 općine i njihove nadležnosti su regulirane Zakonom o lokalnoj samoupravi („Službeni glasnik RS“ br. 101/04).

Općine u oba entiteta obično izvršavaju svoje nadležnosti nad zaštitom okoliša putem različitih odjeljenja unutar općina poput odjeljenja za komunalne poslove, prostorno uređenje, urbanizam, razvoj, inspekcije itd. Prema postojećim zakonima, građani odnosno javnost imaju pravo na informacije o životnoj sredini koje se nalaze u posjedu državnih organa na osnovu javnog uvida. Takođe, građani imaju pravo da učestvuju u izradi planova, programa, politike i zakonodavstva koji mogu uticati na životnu sredinu putem javnih rasprava.

Oni imaju pravo na pravnu zaštitu odnosno pravo na prigovor u slučaju da su im prava u vezi s pristupom informacijama ili javnim učešćem povrijeđena. Međutim, osim aktivista i predstavnika NVO koje se bave pitanjem zaštite okoliša građani se rijetko odlučuju da zatraže određene informacije, iako su svjedoci ili ugroženi od ekološkog kriminala.³³

U BiH su zabilježeni i primjeri dobre prakse učešća građana u procesima odlučivanja vezanim za zaštitu okoliša, ali prema mišljenju aktivista definitivno treba podići na puno viši nivo učešće građana i poticati građane na aktivizam u svojim lokalnim sredinama. Posebno kada se radi o saradnji sa nadležnim institucijama na otkrivanju i reagovanju na slučajeve ekološkog kriminala ili slučajeve koji mu prethode.

Mediji

Autor Luhmann ističe kako sve što znamo o našem društvu, o svijetu u kojem živimo, znamo iz masovnih medija, a na naša viđenja i opažanja svijeta utječe medijski oblikovana i prezentirana stvarnost.³⁴ Mediji imaju edukativnu, zabavnu, informativnu ulogu, danas gotovo nezamjenjivu. Uticaj medija je ogroman i u BiH, pa tako i kada se izvještava o organizovanom kriminalu. Ali mediji moraju prije svega biti nezavisni, neostrašćeni, objektivni kako bi mogli uticati na ekološku svijest građana, pravovremeno i tačno informisati javnost o ekološkom kriminalu. Novinari mogu imati ključnu ulogu u razotkrivanju ekološkog kriminala, što se u nekim slučajevima i pokazalo u BiH.

Ekološki kriminal je ujedno veliki izazov za medije u BiH, jer vrlo je mali broj novinara specijalizovanih za ove teme. Kao što smo već rekli, ekološki kriminal je kriminal bijelog okovratnika povezan sa visokopozicioniranim političarima i elitom koja često finansirajući medije ne dozvoljava da ti mediji služe razotkrivanju ekološkog kriminala. Zanimljivo je da su ekološki incidenti u nekim slučajevima interesantniji stranim medijima, nego medijima u BiH. Mediji u BiH uglavnom izvještavaju o ekološkim incidentima kroz rubriku vijesti i više o tim posljedicama na okoliš, a u manjoj mjeri se izvještavanje odnosi na sami ekološki kriminal, trendove i načine tog kriminala. Dok velike medijske kuće u svijetu imaju eko novinare, medijske kuće u BiH nemaju ni profesionalizirane novinare, ni posebne rubrike ni posebne emisije. Nijedan od 10 najčitanijih informativnih portala u BiH nema kategoriju za vijesti o ekološkim temama i zaštiti okoliša, niti o ekološkom kriminalu. Portal Mreže za izgradnju mira jedan je od rijetkih koji već pet godina ima rubriku Eko vijesti, gdje sedmično objave nekoliko vijesti, ali se i tu radi o informacijama koje uglavnom dostave aktivisti, bez informacija o kriminalnim aktivnostima.

³³ *Intervju sa žrtvama ekološkog kriminala*

³⁴ *Marija Pavković, Utjecaj medija na strah od kriminaliteta, 2017.*

Što se tiče javnih servisa u BiH, postoje tri, jedan državni i dva entitetska, oni kroz svoj program imaju emisiji i teme koje govore o ekologiji, ali opet bez izvještavanja o ekološkom kriminalu. Iz Press službe Federalne televizije kažu kako u svom programu imaju raznovrstan ekološki sadržaj, a da ekološke teme, uz sav ostali sadržaj, obrađuju u emisiji Zelena panorama, dok su teme i vijesti iz ove oblasti, kažu, nezaobilazne u emisiji Federacija danas.³⁵ Da mediji mogu imati ključnu ulogu svjedoči i priča žena Kruščice kod Viteza koje su svojim protestima spriječile izgradnju dvije mini-hidroelektrane, a kojima su se nakon medijskih izvještaja pridružili i drugi građani BiH.

Akadska zajednica

Jednako kao i mediji i akademska zajednica trebala bi preuzeti u višem obimu svoju ulogu u podizanju svijesti o ekološkom kriminalu i pružiti stručnu i obrazovnu pomoć u prepoznavanju, identificiranju, razotkrivanju, praćenju, istraživanju ekološkog kriminala. Predstavnici akademske zajednice učestvuju u nekim istraživačkim projektima koji su više teoretskog karaktera, vrlo malo je naučnih radova i istraživanja na temu ekološkog kriminala.

Kao svaka „mlada“ teorija i praksa koja će se tek razvijati, ni oblast ekološkog kriminala nema standardizovan, razvijen i kompletan pojmovno-kategorijalni aparat. Jezik ekološke bezbjednosti je bogat, ali nije standardizovan. U tom smislu na naučno-stručnom planu treba uticati na izgradnju pojmovnog aparata ekološkog kriminaliteta.³⁶

Ekologija kao nauka je na univerzitetima u BiH prepoznata uglavnom na privatnim fakultetima kao što su Sveučilište Hercegovina, Univerzitet CKM Mostar, Fakultet za ekologiju Univerziteta za poslovne studje Banja Luka, Ekološki fakultet Univerziteta u Travniku. Ekološki kriminal se izučava uglavnom na pravnim fakultetima i fakultetima sigurnosti i kriminalistike, ali nema systemske podrške države u smislu jačanja akademske struke u oblasti ekologije kroz formu Instituta i slično.

Aktivisti u BiH nisu zadovoljni angažmanom akademske zajednice u BiH, posebno u djelu koji se odnosi na naučna i druga istraživanja ekološkog kriminala, kao ni potrebnim angažmanom na pripremi i usvajanju adekvatne zakonske regulative i terminologije.

Privatni sektor

Privatni sektor ima jednak interes u prevenciji i suzbijanju ekološkog kriminala kao i javni sektor, shodno tome može biti više uključen u sve procese odlučivanja vezane za zaštitu okoliša i životne sredine. Savjetovanjem, umrežavanjem, vlastitim inicijativama, te saradnjom sa javnim sektorom može itekako pomoći u prevenciji i suzbijanju ekološkog kriminala.

Nema posebnih egzaktnih pokazatelja ni o razmjerama ekološkog kriminala, a posebno ne o tome da li privatni sektor u tome više učestvuje ili se s time bori. Možemo govoriti o nekolicini javno prezentiranih slučajeva i uglavnom je stanje takvo da privatni interesi u sprezi sa lokalnim donosiocima odluka (općine i kantoni) prave ekološku štetu, a to je nerijetko ekološki kriminal pod zaštitom institucije ili neadekvatno tretiran, mišljenja je Adis Arapović iz stranke Zeleni BiH.³⁷

³⁵ Ekološke teme većinom zanimljive bh. medijima samo kad se desi incident, https://media.ba/bs/magazin_novinarstvo/ekoloske-teme-vecinom-zanimljive-bh-medijima-samo-kad-se-desi-incident

³⁶ Zaključci međunarodne naučnostručne konferencije "Suzbijanje kriminaliteta i evropske integracije, s osvrtom na ekološki kriminalitet, MUP RS, Trebinje, 18–20. mart 2014. godine

³⁷ Intervju, dr. Adis Arapović, stranka Zeleni BiH

S druge strane zavisi koliko je privatni sektor zainteresovan. Recimo neki privatni sektor nije zainteresovan, jer imaju svoje poslove koji ne ugrožavaju okoliš, međutim, oni koji su u zoni uticaja ekološkog kriminala na proizvodnju će sigurno saradivati sa vlastima, policijom itd., da bi se spriječio taj kriminal. Uglavnom privatni sektor u Bosni i Hercegovini je nedovoljno zainteresovan da se uključi u ulogu zaštite okoliša i prevencije ekološkog kriminala.

ULOGA CIVILNOG DRUŠTVA I ŽENA U BORBI PROTIV EKOLOŠKOG KRIMINALA

Prema podacima iz medija, kao i iz intervju, nemjerljiv je značaj civilnog društva u prevenciji, otkrivanju i suzbijanju ekološkog kriminala, naročito se to pokazalo zadnjih godina u BiH. Pretpostavka za proaktivno djelovanje civilnog sektora jeste ekološka svijest građana, ali i njihova sposobnost prepoznavanja važnosti i značaja okoliša za njihov život i zdravlje. Uloga civilnog sektora je bitna onoliko koliko taj sektor uspije da se nametne kao bitna karika u kreiranju javnih politika. Građani moraju prepoznati civilni sektor kao nekoga ko zaista hoće da radi u njihovom interesu, ko će javno, jasno i nedvosmleno govoriti o ekološkom kriminalu kao društvenom problemu.

Slabo državno pravosuđe i nedovoljno plaćene sigurnosne snage pogođenih zemalja uopće omogućuju pojavu kriminalnih mreža te pobunjeničkih i terorističkih organizacija koje djeluju po cijelom svijetu, navodi se u Izvještaju UNEP-a i Interpola.

Uloga civilnog društva, dakle, može biti savjetodavna, obrazovna, pružanje tehničke ili bilo kakve druge pomoći, informativna, te koordinirajuća uloga između vlasti i cjelokupne javnosti, posebno naučno stručne. Prema mišljenju dr. Sandra Kobajica, naponi koji se čine često ne proizvode odgovarajuće rezultate zbog nedovoljnih kapaciteta sektora civilnog društva, nedostatka kompetentnosti, znanja i iskustva ili pak zbog neargumentovane, pretjerane kritičnosti spram djelovanja javnog sektora. Jedan dio civilnog društva je prvenstveno vođen kratkoročnim, ekonomskim interesima. U nastojanju da se opravdaju dodijeljena sredstva i zahtjevi donacija sprovedu se različite akcije; međutim, takvo djelovanje civilnog društva istovremeno otupljuje njegovu angažovanost i kritičku oštricu. Tek manji dio civilnog sektora je vođen istinskim ekološkim interesima i zaista se hvata u koštac sa problemima pokušavajući ponuditi neko rješenje. Neki od primjera uspješne reakcije civilnog društva u BiH bili su oni protiv izgradnje malih hidroelektrana, i to u Kruščici (neformalna grupa građana/ki) i Sutjesci - zaštićenom području prirode (Centar za životnu sredinu Banja Luka).³⁸

Prema podacima Transparency International BiH više od 120 miliona konvertibilnih maraka vlasti Bosne i Hercegovine, jedne od najslabijih ekonomija u Evropi, potrošile su na finansiranje organizacija civilnog društva u posljednje dvije godine, iako u mnogim slučajevima nije postojalo jasno opravdanje za to. Veliki je broj registrovanih organizacija civilnog društva koje se bave pitanjima zaštite okoliša, ali prema informacijama Resursnog centra za okoliš BiH tek njih dvadesetak se bavi aktivno ovim pitanjem. Ekološka udruženja u Bosni i Hercegovini ključna su za praćenje stanja životne sredine, unapređenje i provođenje zakona kojima se štite najznačajniji prirodni resursi, ali i podizanje svijesti građana te uključivanje građana u procese odlučivanja.

Neka od tih udruženja su Centar za životnu sredinu, Centar za ekologiju i energiju i Aarhus centar BiH. Navedena udruženja kroz su realizovala projekat Eko-BiH uz finansijsku podršku Evropske unije, s nastojanjem da jačaju sposobnost i uticaj civilnog društva na donošenje odluka o pitanjima životne

---

³⁸ Intervju, doc. dr Sandra Kobajica, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu

sredine i klimatskih promjena. Između ostalog, ovo je realizovano dodjeljivanjem grantova članicama Eko-BiH mreže i stažiranjem članstva pomenutih organizacija u realizaciji tri javne kampanje.

Vrlo značajan tekući projekat koji se realizira u BiH je četveroipogodišnji projekat „Misli o prirodi!“ kojeg implementira Centar za promociju civilnog društva, a finansijski podržava Švedska u iznosu od 4,5 miliona konvertibilnih maraka. Osnovni cilj projekta jeste povećati uticaj civilnog društva u zaštiti okoliša kroz umrežavanje organizacija civilnog društva, institucija, stručnih lica, medija i mladih za zajedničko, sinhronizirano i snažno djelovanje na lokalnom nivou. Dodatni značaj projekta predstavlja doprinos provođenju zahtjeva Evropske unije i međunarodnih sporazuma iz oblasti okoliša, klime i energije koje je BiH ratificirala.³⁹

Da ima rezultata u radu ovih ekoloških udruženja, potvrđuje Kantonalni sud u Novom Travniku koji je uvažio tužbe mještana Kruščice protiv urbanističkih saglasnosti i građevinskih dozvola za dvije planirane male hidroelektrane na rijeci Kruščica, CZZS koja je u ime Koalicije za Sanu pokrenula inicijativu da se izvori rijeke Sane zajedno sa ponorom Mračaj i kanjonom rijeke Sane ispod Prizren Grada stave pod zaštitu, uprkos izgrađenoj HE Medna, te uspješno realizovana Inicijativa EKO BiH projekta na osnovu koje je Predstavnički dom Federacije BiH usvojio Prijedlog Zakona o zaštiti okoliša FBiH.⁴⁰

EU pruža snažnu podršku civilnom sektoru u BiH i civilno društvo ima izuzetno važnu ulogu u podizanju svijesti građana o ekološkom kriminalu, informisanju građana o ovom problemu i poticanju građana na učešće u aktivnostima koje imaju za cilj unaprijediti zaštitu okoliša. Nažalost, u BiH nivo učešća javnosti u procesima donošenja okolišnih odluka je na veoma niskom nivou. Sinergija ili saradnja između javnog sektora i civilnog društva u Bosni i Hercegovini je uglavnom na simboličnom nivou, postoji tek formalno u smislu ispunjavanja zahtjeva definisanih pravnim propisima ili je interesna i svodi se na namicanje sredstava za provođenje određenih projekata i samopromociju pojedinaca iz oba sektora.⁴¹

Borba protiv ekološkog kriminala postaje sve teža i nesigurnija jer je naprosto teško otkriti i dokazati krivična djela protiv okoliša. A često su počinioci ljudi na visokim funkcijama u društvu koji su povezani i sa medijima i političkim stankama na vlasti. Kako ekološki kriminal ne djeluje direktno na ljude, teško je ljudima objasniti koliko su velike i teške posljedice ovog oblika kriminala.

Žene su općenito u javnom životu u BiH zapostavljene, marginalizirane i nedovoljno angažovane. Razlog leži u patrijarhalnom načinu života koji se dugo zadržao na ovim prostorima, ali i zbog straha od javnog djelovanja i osjećaja nesigurnosti pri javnom djelovanju. I kad je u pitanju nesigurnost u javnom djelovanju, BiH nije izuzetak. U mnogim državama, odnos prema ženama aktivistkinjama i borkinjama za prava je ponižavajući uz vrlo česte prijetnje, nasilje i ucjene.

Preko 145 domaćih i međunarodnih organizacija je u otvorenom pismu belgijskom ambasadoru u BiH i šefu Delegacije Evropske unije u BiH izrazilo podršku aktivisticama Sunčici Kovačević i Sari Tuševljak te izrazilo zabrinutost zbog neosnovanih tužbi za klevetu. Ovo je ujedno primjer kako zajednica može djelovati i dati podršku ženama u borbi protiv ekološkog kriminala. Naime, Sunčica Kovačević i Sara Tuševljak dio su grupe aktivista i članova lokalne zajednice koja se od 2017. godine protivi izgradnji malih hidroelektrana na Kasindolskoj rijeci. Grupa je organizirala mirne proteste, konferencije za novinare, građansku inicijativu koja je dobila više od 2.000 potpisa protiv izgradnje malih hidroelektrana, te izložbu fotografija koja prikazuje rijeku i očekivane implikacije dalje izgradnje malih hidroelektrana. Njihova kampanja dobila je podršku načelnika sve tri pogođene općine. Sunčica

³⁹ Centar za promociju civilnog društva, <https://mislioprirodi.ba>

⁴⁰ Ekološka mreža BiH, [https://euresurs.ba/projekat/ekoloska-mreza-%22eko-bih%22-\(2018...\)/7](https://euresurs.ba/projekat/ekoloska-mreza-%22eko-bih%22-(2018...)/7)

⁴¹ Intervju, doc. dr Sandra Kobajica, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu

Kovačević i Sara Tuševljak su u medijskim nastupima izrazile zabrinutost zbog utjecaja malih hidroelektrana u vlasništvu BUK d.o.o./Green Investa na životnu sredinu. Uočivši ono što one vjeruju da je prekomjerna sječa šume u zaštićenom području i eroziju tla u vezi s izgradnjom pristupnih puteva za ove hidroelektrane, aktivisti su doveli u pitanje zakonitost ekoloških dozvola koje su BUK d.o.o. izdale vlasti.⁴²

Političku moć, žene mogu dobiti kroz angažman u političkim strankama, ali u stvarnosti je nemaju iako su angažirane u politici i rijetki su primjeri žena u politici koje se bore protiv ekološkog kriminala u BiH. Naprotiv, imamo primjer da je nekoliko udruženja podnosilo tužbe i provodilo javne kampanje protiv ministrice za zaštitu okoliša u Federaciji BiH. Ekonomsku moć, pak žene mogu dobiti ukoliko žene imaju priliku razvijati biznis i poslovne ideje, što uspijevaju u tom segmentu, ali ta moć nije preslikana na polje djelovanja prevencije i borbe protiv ekološkog kriminala. Ali ono što je najvažnije, a što trenutno u BiH nedostaje je da žene moraju jedna drugu podržavati u javnom angažmanu.

Jedan od svijetlih i rijetkih primjera borbe protiv ekološkog kriminala u BiH jeste borba žena Kruščice, koje su upravo podržavale jedna drugu i na taj način ispoljile svoju moć. Njihova borba protiv gradnje dvije mini hidroelektrane na rijeci u njihovom mjestu, a što bi, tvrde, ugrozilo vodosnabdijevanje i uništilo okoliš, zaustavila je te procese. Zbog tih rezultata, ove hrabre žene su osvojile nagradu njemačke fondacije EuroNatur, koja se svake godine dodjeljuje za doprinos zaštiti prirode i okoliša. Što je pokazalo da žene mogu i bez političke i ekonomske moći postići rezultate u borbi protiv ekološkog kriminala ukoliko su hrabre i ukoliko se drže zajedno.

Žene pokazuju svoju moć i kroz medijsko djelovanje, te je više primjera hrabrih novinarki koje istrajavaju u svom istraživačkom radu na otkrivanju ekološkog kriminala, više nego njihove kolege novinari.

Uzimajući u obzir nedovoljan angažman nadležnih institucija i akademske zajednice, kao i politike javnih medija po pitanju ekološkog kriminala, uloga civilnog sektora u BiH je zapravo ključna u borbi protiv ekološkog kriminala. Međutim, civilni sektor se takođe suočava sa brojnim problemima poput finansiranja i umrežavanja na nivou države, za što je jako bitna podrška države, ali i međunarodne zajednice.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Prema podacima Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH za period od 2017. godine do 2021. godine o broju optužnica i presuda iz oblasti ekološkog kriminala, utvrđeno je da se radi o široko rasprostranjenom obliku kriminala. To potvrđuje podatak za 2021. godinu, kada je ukupno potvrđeno 256 optužnica i evidentirano je 249 osuđujućih presuda iz oblasti ekološkog kriminala.

Evidentno je iz prikupljenih podataka da su u borbi protiv okolišnog kriminala najviše angažovani zapravo aktivisti, novinari i žrtve od posljedica ekološkog kriminala. Zabilježen je veći broj prijetnji koje su upućene novinarima i aktivistima ali na žalost ne postoje zvanične evidencije o istima, a neki slučajevi su ostali neprijavljeni.

Kao i u većini oblasti postoji zakonska regulativa koja omogućava suprotstavljanje ekološkom kriminalu, ali ono što je karakteristika je da prema zvaničnim izvještajima, ni u policijskim agencijama,

---

⁴² Amnesty International podržava riječne aktiviste u BiH u povodu tužbi belgijske kompanije, <https://antikorupcija.info/amnesty-international-podrzava-rijecne-aktiviste-u-bih-u-povodu-tuzbi-belgijske-kompanije/>

kao ni u sudstvu ne stavljaju u prioritete predmete ekološkog kriminala. Ne postoje posebne evidencije o počiniocima djela okolišnog kriminala, niti posebni odjeli u okviru policijskih agencija koji bi se bavili ovom vrstom kriminaliteta.

Novinari su se pokazali kao svjetla tačka u otkrivanju ekološkog kriminala u BiH, kao i pojedine nevladine organizacije koje se inače primarno bave zaštitom okoliša.

Žrtve ekološkog kriminala nisu organizovane, pa tako i teže dolaze do obeštećenja i drugih prava prouzrokovanih štetom od ekološkog kriminala.

Podaci iz ovog istraživanja nam jasno ukazuju na značaj borbe protiv organizovanog ekološkog kriminala, te da je ovo pitanje usko vezano za pitanje kolektivne i individualne sigurnosti.

Cjelokupna zajednica mora raditi jednako predano i posvećeno ako želimo postići rezultate. Što su svi akteri u društvu uključeni u borbu protiv ekološkog kriminala, sve više možemo govoriti o ličnoj sigurnosti aktivnih pojedinaca odnosno boraca za ekološka i okolišna prava.

U borbi protiv ekološkog kriminala, svaki pojedinac može imati određenu ulogu i moraju biti svjesni moći koju posjeduju, a to je da biraju odnosno nagrađuju i kažnjavaju na izborima, one koji će u njihovo ime odlučivati o javnim politikama. Zaštita života, zdravlja ljudi i životne sredine mora biti jedan od prioriteta svake efikasne i dobre vlasti. Što vlasti više rade zajedno i podstiču jedni druge u toj borbi, uz pomoć civilnog sektora, medija, akademske zajednice, stručne javnosti i privatnog sektora, kapaciteti za borbu su veći.

Državne institucije, prije svega Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, Vlada Republike Srpske i Vlada Brčko Distrikta, moraju intenzivnije sarađivati sa civilnim sektorom i prihvatati njihove ideje i prijedloge kako bi poboljšali prevenciju ekološkog kriminala, a time i zaštitu okoliša, čime bi u konačnici bio poboljšana i kvalitet života građana.

Državne institucije moraju nastaviti donositi i usklađivati zakonodavstvo iz oblasti zaštite okoliša i okolišnog kriminaliteta sa zakonima i drugim pravnim propisima EU, i moraju sprovoditi te zakone.

Ne smije biti povlaštenih pred zakonom. BiH mora jačati kapacitete i svoje nadležne institucije i sigurnosne agencije kad je u pitanju ovaj brzorastući oblik kriminala, te uspostaviti zaseban Mehanizam saradnje između tužilaštava i policijskih agencija po pitanju borbe protiv ekološkog kriminala na svim nivoima vlasti u BiH.

Literatura:

- *Amnesty International podržava riječne aktivistice u BiH u povodu tužbi belgijske kompanije*, <https://antikorupcija.info/amnesty-international-podrzava-rijecne-aktivistice-u-bih-u-povodu-tuzbi-belgijske-kompanije/>
- *Bjelajac, Ž., Dašić, D., Spasović, M., (2011). Ekološka politika EU i njen krivično-pravni okvir, Međunarodna politika, Institut za međunarodnu politiku i ekonomiju, Beograd, broj 4, str. 574.*
- *Combating Environmental Crime*, <https://ec.europa.eu/environment/legal/crime/index.htm>
- *Delalić M., Pilipović R., Petrović D., Analiza sudskih presuda iz oblasti zaštite okoliša u BiH, 2012.*
- *Ekološka mreža BiH*, [https://euresurs.ba/projekat/ekoloska-mreza-%22eko-bih%22-\(2018...\)/7](https://euresurs.ba/projekat/ekoloska-mreza-%22eko-bih%22-(2018...)/7)

- Ekološke teme većinom zanimljive bh. medijima samo kad se desi incident, https://media.ba/bs/magazin_novinarstvo/ekoloske-teme-vecinom-zanimljive-bh-medijima-samo-kad-se-desi-incident
- Kostić Marija, „Ekološki kriminal i njegovo suzbijanje“, Pravni život, tematski broj Pravo i vreme, br. 10, Udruženje pravnika Srbije, Beograd, 2009, str. 175-182.
- GLOBALNI INDEKS ORGANIZOVANOG KRIMINALA ZA 2020. GODINU: BiH zauzela 49. mjesto od 193 zemlje članice Ujedinjenih nacija, 07.10.2021., <https://www.paragraf.ba/dnevne-vijesti/07102021/07102021-vijest5.html>
- Global Witness, Annual report 2021, https://www.google.com/search?q=global+eitness&rlz=1C1GCEU_enBA960BA960&oq=global+eitness&aqs=chrome..69i57j46i13i199i465i512j0i13i512i7.4497j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8
- Intervju sa dr. Adis Arapović, politička stranka Zeleni BiH
- Izvještaj Evropske komisije o BiH za 2022. godinu, https://europa.ba/wp-content/uploads/2022/10/izvjestaj-o-bosni-i-hercegovini-za-2022-godinu_1666693844.pdf
- Intervju, doc. dr Sandra Kobajica, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu
- Izvještaj Evropske komisije o BiH za 2022. godinu, https://europa.ba/wp-content/uploads/2022/10/izvjestaj-o-bosni-i-hercegovini-za-2022-godinu_1666693844.pdf
- Intervju sa žrtvama ekološkog kriminala
- Intervju, Sara Bosnić, Odjeljenje za međunarodnu saradnju, Jedinica za međunarodnu saradnju i evropske integracije, MUP Republike Srpske
- Istraga se obustavlja nakon 1939 dana – ni kanton ni federacija ne žele provoditi istragu o krivičnom djelu onečišćenja okoliša, <https://www.ekoforumzenica.ba/tag/kantonarno-tuzilastvo-zdk/>
- Marija Pavković, Utjecaj medija na strah od kriminaliteta, 2017.
- MVP, Administrativno uređenje BiH, https://www.mvp.gov.ba/dobro_dosli_u_bih/drzavno_uredjenje/administrativno_teritorijalno_uredjenje/?id=265
- Zaključci međunarodne naučnostručne konferencije "Suzbijanje kriminaliteta i evropske integracije, s osvrtom na ekološki kriminalitet, MUP RS, Trebinje, 18–20. mart 2014. godine
- Oštre osude napada na ekološke aktiviste: Investitori su sve nervozniji <https://6yka.com/bih/ostre-osude-napada-na-ekoloske-aktiviste-investitori-su-sve-nervozniji>
- Čuvari rijeke: Izloženi smo napadima snažnog lobija u BiH <https://www.gerila.info/naslovna/cuvari-rijeka-izloženi-smo-napadima-od-snažnog-mhe-lobija-u-bih/>
- Napad na predsjednicu MZ Krušica je napad na sve <https://antikorupcija.info/napad-na-predsjednicu-mz-kruscica-je-napad-na-sve-kamenovanje-kuce-je-nesto-sto-je-mnogo-ozbiljnije-od-rijeci/>
- U Livnu specijalna policija nasilno sklanja mještane koji protestuju za spas izvora vode <https://www.klix.ba/vijesti/bih/u-livnu-specijalna-policija-nasilno-sklanja-mjestane-koji-protestuju-za-spas-izvora-vode/220826041>
- Priča hrabrih žena koje se godinama bore za spas svoje rijeke Krušice (Klix) <https://www.klix.ba/vijesti/bih/prica-hrabrih-zena-koje-se-godinama-bore-za-spas-svoje-rijeka-kruscice/201021112>
- Krvava akcija deblokade deponije Uborak: Policija udarala djecu, žene, ratne vojne invalide <https://www.tacno.net/mostar/krvava-akcija-deblokade-deponije-uborak-policija-udarala-djecu-zene-ratne-vojne-invalide/>
- Politika zaštite okoliša: opća načela i osnovni okvir, www.europarl.europa.eu
- Dr. sc. Marija Pleić: Kazneni progon i istraživanje kaznenih djela protiv okoliša, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 53, 2/2016
- Zbog političkih opstrukcija BiH godinama bez pristupa evropskoj bazi o terorizmu <https://detektor.ba/2022/10/31/zbog-politickih-opstrukcija-bih-godinama-bez-pristupa-evropskoj-bazi-o-terorizmu/>
- Izvod iz intervju sa aktivistom za okoliš.
- Suada Numić, Federalno Ministarstvo okoliša i turizma, Intervju
- Zašto uništavamo ono što nas štiti? DW, Emir Musli <https://www.dw.com/bs/zašto-uništavamo-ono-što-nas-štiti/a-18497759>
- SUŠENJE ŠUME: Ekološka katastrofa na platou Romanije,

<https://6yka.com/novosti/susenje-sume-ekoloska-katastrofa-na-platou-romanije>

Ovo istraživanje je izrađeno uz podršku projekta „Misli o prirodi!“ koji implementira Centar za promociju civilnog društva, a finansijski podržava Švedska. Sadržaj ovog materijala je isključiva odgovornost Global Analitike i ne odražava nužno stavove Centra za promociju civilnog društva i Švedske.